

Juglans regia

16

AS

BLAD

BLOEIWIJZE

BIJPRODUCT

STUIFMEEL

WORTEL

ZAAD

ZOMERTAK

HOUT

SCHORS

VRUCHT

GASTEN DIERLIJK

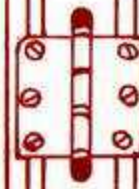
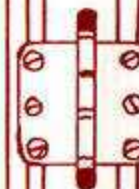
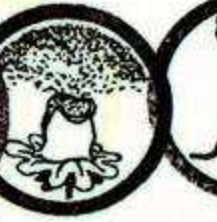
GASTEN PLANTAARDIG

TAKDOORSNEDE

WINTERTAK

Juglans regia

Okkernoot

Hij heeft nogal wat noten op zijn zang.

Met zangnoten heeft onze okkernoot beslist niets van doen. Je kunt er slechts een muzikale fruitmand mee decoreren. Het Nederlands is trouwens de enige taal ter wereld waar het woord *noot* tevens de betekenis heeft van een muziekteken. En die dubbele betekenis was al in de Middeleeuwen in Nederlandse teksten gemeengoed.

¶ In de betekenis van *noot van de notenboom* vinden we al in 1267 een vermelding in een Nederlandse, ambtelijke tekst. Mogelijk is het woord *noot* afgeleid van het Latijnse *nux*. De naam *juglans* betekent letterlijk *Jupiter-eikel*, terwijl *regia* staat voor *koninklijk*. Een toepasselijke naam voor een boom, die gewijd was aan de oppergod. Ook in Latijnse teksten staat *juglans* voor walnoot of okkernoot.

¶ De gewone okkernoot komt al heel lang in Nederland voor. Samen met de kastanje is hij waarschijnlijk door de Grieken vanuit Midden-Azië in Europa terechtgekomen. De Romeinen zorgden voor de verdere verspreiding. Andere notenbomen komen echter al veel langer in Europa voor. Pollenanalyses hebben fossiele stuifmeelpollen in Spanje aangetoond van 11.000 tot 800.000 jaar oud.

¶ De okkernoot is een statige, hoge boom met wijd uitgroeiende, zware takken. Hij kan uitgroeien tot een hoogte van zo'n dertig meter en een breedte van wel tien meter. Hij heeft zelf veel licht nodig maar de brede kroon laat zó weinig licht door, dat er onder de notenboom vrijwel niets groeit. De bast is aanvankelijk glad en grijs; op latere leeftijd wordt hij donkerder en diep gegroefd. In ons land vind je de boom in boomgaarden en erven in de Betuwe en als laan- en dijkbeplanting in Zeeland en Zuid-Holland.

¶ Het blad van de notenboom is dofgroen van kleur. De tot 45 centimeter lange bladeren zijn oneven geveerd met meestal zeven deelblaadjes. De blaadjes zijn vrijwel gaaf. Het topblaadje is gesteld en iets groter dan de zijblaadjes. Bij het uitlopen hebben de bladeren een oranjebruine kleur, die later in het jaar overgaat in een donker geelgroen.

¶ De bloemen verschijnen pas laat. De mannelijke bloeiwijze bestaat uit veelbloemige katjes. De kleine, vrouwelijke bloempjes zitten aan het einde van het eenjarige hout. De vruchten beginnen zich in juni te ontwikkelen en zijn in september rijp. De noten zitten stuk voor stuk in een groene, gladde bolster met kleine, witte stipjes. Ze zijn ongeveer zo groot als een pruim en hebben ook zo'n zelfde vorm. Als de vrucht rijp is barst de bolster open. De noot zelf heeft een harde gerimpelde schaal. Midden in de noot zit een leerachtig tussenschot. Noten zijn goed te bewaren; voorwaarden zijn wel dat de bolster eraf is en dat ze goed droog zijn.

¶ Het prachtige hout van de notenboom is zeer waardevol en is sinds eeuwen daarom erg geliefd. Het jonge hout is wit, maar wordt bij het ouder worden steeds donkerder. Alleen het binnenste kernhout en de voet van de stam vertonen de grillige tekening die het hout zo populair maakt. Het fraaiste notenhout komt van Turkse en Perzische notenbomen. In de meubelmakerij wordt dit Italiaans notenhout genoemd, omdat het in Italië werd doorgevoerd. Nog steeds wordt het hout gebruikt voor de vervaardiging van meubels en voor beeldhouw- en draaiwerk.

¶ Veel mooie notenbomen zijn tijdens de Eerste Wereldoorlog gesneuveld, toen het hout gevorderd werd voor het maken van geweerkolven. Ook zijn in 1953 tijdens de Watersnoodramp in Zeeland veel exemplaren letterlijk ten onder gegaan.

¶ Verschillende onderdelen van de notenboom vonden in het verleden toepassingen in het dagelijks leven. Zo werd er van doppen een thee-ersatz gemaakt, een soort surrogaatthee. Je kon ook thee trekken van notenblad, gemengd met andere soorten bladeren. Notentheo was een middel tegen bloedarmoede en wordt ook tegenwoordig nog als eetlustopwekkend middel gebruikt. In tijden van gebrek aan tabak rookte men gedroogde bladeren. En de groene bolsters werden veel gebruikt als kleurstof, die men gebruikte om wol te verven of beits een kleur te geven. Uit de pitten van de noot is een reukloze, snel drogende olie te persen, die door kunstschilders graag wordt gebruikt. En niet in het minst: voor veel mensen

vormen ze een ware delicatessen. Ook als garnering van gerechten wordt de noot veel gebruikt.

¶ Als je een blad van de okkernoot kneust, geeft deze een sterke, zure, naar schoensmeer ruikende geur af. Ook de boom zelf verspreidt een sterke geur, waarmee hij insecten op afstand houdt. Vandaar dat hij veel in de nabijheid van boerderijen wordt aangeplant. Om dezelfde reden hing men een bosje notenbladeren aan een kinderwiegie.

¶ De okkernoot was al in de Keltische periode een religieuze cultusboom. De noten waren uitgesproken vruchtbaarheidssymbolen. Een bruid kreeg zelfs de uitdrukkelijke raad om veel noten te eten. In de Griekse mythologie is de notenboom het zinnebeeld van de wijsheid.

¶ Doordat er onder een notenboom vrijwel niets groeit kwam hij na de kerstening in een kwaad daglicht te staan. Dat blijkt uit oude teksten als *syn schaduwe is quaet*. Er werd zelfs gezegd, dat wie onder een notenboom in slaap was gevallen, ernstig ziek zou worden. We vinden de noot terug in Nederlandse spreekwoorden en gezegden als *harde noten kraken* of *wie de noot wil smaken, moet eerst de bolster kraken*. En zo is dit verhaal verteld: in a nutshell.

Vindplaats: Ulestraten, Limburg.

